

PISM | POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

BIULETYN

Nr 153 (1901), 4 listopada 2019 © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski • Patrycja Sasnal • Rafał Tarnogórski
Katarzyna Staniewska (sekretarz redakcji)
Sebastian Płóciennik • Justyna Szczudlik • Daniel Szeligowski • Jolanta Szymańska
Marcin Terlikowski • Karol Wasilewski • Szymon Zaręba • Tomasz Żornaczuk

Wpływ zasobów gazu na politykę Egiptu we wschodniej części Morza Śródziemnego

Sara Nowacka

Odkrycie złóż gazu sprawiło, że Egipt zaczął dążyć do odgrywania kluczowej roli w regionalnym handlu tym surowcem. Sprzyjają temu istniejące w państwie terminale skraplające, położenie geograficzne oraz działania UE na rzecz dywersyfikacji dostaw gazu. Współpraca energetyczna Egiptu z członkami powstałego Wschodniośródziemnomorskiego Forum Gazowego przysłuży się budowie zaufania w regionie. UE może podjąć dialog z Forum nt. wykorzystania istniejącej i budowy nowej infrastruktury do transportu gazu.

W 2015 r. we wschodniej części Morza Śródziemnego w wyłącznej strefie ekonomicznej Egiptu odkryto złoża gazu ziemnego (pole Zuhr). Ich pojemność wynosi ok. 850 mld m³, co oznacza podwojenie dotychczasowych zasobów. Gaz znaleziono też w okolicach Deltę Nilu oraz w sąsiedztwie Zuhr na północ od Synaju.

Rozwój branży gazowej jest szansą na ograniczenie problemów gospodarczych Egiptu dzięki zwiększeniu inwestycji zagranicznych i stworzeniu miejsc pracy. Obecnie ok. 75% produkcji energii elektrycznej w Egipcie zależy od gazu. Do 2011 r. Egipt eksportował ten surowiec, ale stał się importerem netto LNG na skutek spadku produkcji w efekcie destabilizacji politycznej w 2011 r. i zwiększenia krajowego popytu. Ze względu na dynamiczny wzrost liczby ludności, rozwój przemysłu oraz urbanizację zapotrzebowanie na energię w Egipcie nadal rośnie. Dzięki odkryciom udało się znacznie ograniczyć zależność od importowanego LNG. Egipski rząd prowadzi program włączania do sieci gazowej gospodarstw domowych, które do tej pory nie miały do niej dostępu. Ich mieszkańcy będą zwracać państwu koszt rozbudowy infrastruktury za pomocą niskiej miesięcznej raty. Jest to element polityki zachęcającej obywateli do zastąpienia innych źródeł energii gazem ze względu na dostęp do taniego surowca. Rozwój krajowej infrastruktury gazowej jest również celem „Projektu modernizacji branży ropy i gazu”, który zakłada m.in. przyciągnięcie zagranicznych inwestycji. Do tej pory państwowy monopol na obrót surowcami zniechęcał prywatnych inwestorów także przez wysoki poziom korupcji (105. miejsce na 180 państw wg Transparency International).

Interesy i wyzwania. Egipt chce stać się pierwszoplanowym graczem na regionalnym rynku gazu. Pokłosiem tych ambicji jest uzyskanie funkcji stałego gospodarza i przewodniczącego spotkań Wschodniośródziemnomorskiego Forum Gazowego (WFG) założonego w 2019 r. przez Egipt, Cypr, Grecję, Izrael, Włochy, Autonomię Palestyńską i Jordanię. Celem Forum jest stworzenie regionalnego rynku gazu dzięki zacieśnieniu współpracy w regionie oraz rozbudowie infrastruktury do skraplania i transportu gazu. Udział w WFG, istniejące instalacje skraplające, sieć rurociągów i magazynów, doświadczenie w handlu produktami gazowymi oraz strategiczne położenie zwiększają szansę Egiptu na zabezpieczenie zysków z regionalnego obrotu gazem.

Egipt będzie mógł skorzystać ze swoich instalacji LNG, by reeksportować gaz z Cypru i Izraela. Egipskie władze rozpoczęły prace z Cyprem nad budową gazociągu, który zapewni mu bezpośredni transport

cypryjskiego surowca. W 2018 r. Egipt, Cypr i Grecja podpisały również umowę o delimitacji granic morskich. W tym samym roku prywatne firmy amerykańska, izraelska i egipska podpisały 10-letni kontrakt na eksport izraelskiego surowca do Egiptu, który będzie mógł go reeksportować do Europy. Dzięki temu Egipt i Izrael porozumiały się w sprawie obniżenia wysokości odszkodowań nałożonych na Egipt w postępowaniu arbitrażowym po zerwaniu wcześniejszej umowy na dostawy. Umowa, mimo wysokich kosztów importu, jest postrzegana przez egipskie władze jako szansa na zysk z opłat tranzytowych i usankcjonowanie roli ważnego pośrednika w obrocie gazem. Pogłębianie relacji z Izraelem jest też istotne w kontekście polityki USA w regionie i wsparcia finansowego udzielanego przez nie Egiptowi.

Kwestią sporną wśród członków WFG był projekt gazociągu wschodniośroziemnomorskiego (z Izraela przez Cypr i Grecję do Włoch). Pierwotnie Egipt sprzeciwił się tej inicjatywie, gdyż jako alternatywa dla egipskich terminali LNG i portów zagrażałaby jego aspiracjom do dominującej roli w regionalnym handlu zasobem. Niemniej w marcu br. Grecja, Cypr i Izrael podpisały umowę o budowie gazociągu. Wsparcie projektu przez Komisję Europejską i USA wpłynęło na zmianę stanowiska Egiptu. Minister ds. energii i ropy Tarik al-Mula wyraził swoje poparcie dla projektu, zakładając, że może on stanowić alternatywną drogę eksportu gazu do UE, gdyby doszło do uszkodzenia dostępnej infrastruktury np. wskutek ataków terrorystycznych.

Kluczowym wyzwaniem dla Egiptu jest zapewnienie bezpieczeństwa dostaw. Zagrożenie wynika z niestabilności na półwyspie Synaj wywołanej obecnością oddziałów tzw. Państwa Islamskiego (PI) i innych organizacji terrorystycznych. Wielokrotne ataki miejscowych bojówek i oddziałów PI na gazociąg do Izraela (m.in. w 2011 r. i 2014 r.) doprowadziły do wstrzymania eksportu surowca. Ponadto czynnikiem ryzyka dla rozwoju współpracy są napięte relacje z Turcją, która krytycznie odnosi się do WFG i zbliżenia gospodarczego Egiptu i Cypru ze względu na jej roszczenia wobec cypryjskich zasobów.

Rola firm zagranicznych. Aby zmodernizować branżę ropy i gazu, Egipt tworzy korzystniejsze warunki dla inwestycji zagranicznych. W 2017 r. rząd zezwolił prywatnym firmom bezpośrednio importować gaz, a w 2018 r. zatwierdził ustawę o gazie ziemnym, likwidującą monopol państwa i otwierającą egipską branżę na prywatne inwestycje (m.in. dystrybucje i magazynowanie gazu). Powołano Urząd Regulacji Rynku Gazu, który udziela prywatnym podmiotom licencji na produkcję.

Koncesja na eksploatację zasobów Zuhr jest podzielona między firmy zagraniczne: 50% udziałów należy do włoskiej firmy Eni, 30% – do rosyjskiego Rosneftu, a po 10% – do BP i emirackiej Mubadali. Obecność międzynarodowych koncernów sprzyja rozwojowi branży gazowej i ułatwia Egiptowi dostęp do zagranicznych rynków. W czerwcu 2019 r., kiedy dzięki wzrostowi produkcji gazu wewnętrzne zapotrzebowanie Egiptu zostało zaspokojone, Ministerstwo Ropy i Zasobów Naturalnych wydało pozwolenia dla BP i Eni na eksport gazu z pół Zuhr oraz Północna Aleksandria. Eni ma też 26% udziałów w terminalu skraplającym gaz w Damietcie, którego operatorem jest hiszpańska Union Fenosa Gas. Z kolei operatorem terminala Idku pozostaje egipska firma, w której ok. 35% udziałów należy do brytyjsko-holenderskiego Royal Dutch Shell.

Egipski gaz a interesy UE. Dla Egiptu istotne jest też przyciągnięcie inwestycji unijnych. UE obecnie importuje gaz przede wszystkim z Rosji, Norwegii i Algierii (odpowiednio 40%, 26% i 11% importowanego gazu). Niestabilność polityczna w Algierii skłania Unię do poszukiwania nowych dostawców z kierunku południowego. Dążenia te oraz zaangażowanie UE w działania na rzecz stabilizacji Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej czynią egipski gaz atrakcyjnym. Na podstawie bilateralnej umowy (na lata 2018–2022) UE zobowiązała się do inwestowania w infrastrukturę produkcji i transportu gazu w Egipcie. Do tej pory przekazała ponad 300 mln euro w grantach oraz 1 mld euro w pożyczkach preferencyjnych na rzecz rozwoju sektora energetycznego w Egipcie. Port w Antwerpii zapewni niezbędne wsparcie techniczne, aby Egipt mógł stać się centrum pobierania przez statki paliwa, w tym LNG.

Wnioski. Eksploatacja gazu z odkrytych w 2015 r. zasobów umożliwiła Egiptowi zaspokojenie krajowego popytu na gaz i umocnienie pozycji we wschodniej części Morza Śródziemnego. Zyski z eksportu i pośrednictwa w handlu mogą zapewnić źródło finansowania dla niezbędnych reform wewnętrznych. Obecnie zagraża temu wysoki poziom korupcji oraz wciąż rosnący popyt krajowy. Wyzwaniem pozostaje też konflikt na półwyspie Synaj. Aby zapewnić bezpieczeństwo transportu, Egipt będzie musiał przeznaczyć większe środki na jego rozwiązanie.

Zbieżność interesów ekonomicznych ugruntowuje pokojowe relacje Egiptu z Izraelem, a zacieśnienie relacji gospodarczych między państwami WFG może obniżyć napięcia w regionie. Wymaga to pogodzenia rozbieżnych interesów państw na tle budowy infrastruktury związanej z produkcją i transportem gazu. Kompromis wokół gazociągu wschodniośroziemnomorskiego pokazuje, że przyczynić się do tego może rosnące zapotrzebowanie UE na surowiec i jej wsparcie dla regionalnych projektów.

Umocnienie się Egiptu jako regionalnego hubu gazowego tworzy nowe perspektywy dla planów dywersyfikacji dostaw gazu do UE. Sprzyjają temu położenie Egiptu, udział europejskich firm w koncesji na wydobycie gazu z Zuhr i w terminalach w Damietcie i Idku oraz zaangażowanie Unii w rozwój egipskiej infrastruktury.